

Roll No.

(i) Printed Pages: **8+Map of Punjab]**

(ii) Questions : **9+9+9]**

Sub. Code :

0	3	2	4
---	---	---	---

Exam. Code :

0	0	0	4
---	---	---	---

**B.A./B.Sc. (General) 4th Semester
Examination**

1047

HISTORY

(In All Mediums)

**History of the Punjab
(1469-1849 A.D.)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 90

- Note :-**
- (i) Attempt *five* questions in all. Question No. 1 is compulsory.
 - (ii) Attempt *one* question from each of units I to IV.
 - (iii) For private candidates who have not been assessed earlier for internal assessment, the marks secured by them in theory paper will proportionately be increased to maximum marks of the paper in lieu of internal assessment.
 - (iv) An outline map of pre-partition Punjab is attached.

1. Answer any *Nine* of the following in about **25–30** words each :

(i) Who was the founder of Udasi Sect ? Write the name of his father.

(ii) What do you mean by Gurdwara ?

(iii) Guru Nanak's concept of God

(iv) Bhai Lehna

(v) How many Guru's and Bhakts Bani is included in Adi Granth ?

(vi) Who was Prithia ?

(vii) What do you mean by 'Miri and Piri' ?

(viii) When and where the Khalsa was created ?

(ix) What do you mean by Gurmata ?

(x) Who was Nawab Kapur Singh ?

(xi) Name the Misls with whom Ranjit Singh had friendly relations.

(xii) Name the Prime Minister and Foreign Minister of Maharaja Ranjit Singh.

(xiii) When and where Maharaja Ranjit Singh met William Bentinck ?

(xiv) Name four battles of IInd Anglo Sikh War.

(xv) Who was Henry Lawrence ?

9×2=18

Unit-I

2. Write a detailed note on the development of Sikh Institutions like langar, Manji and Masand. 18
3. Discuss the causes and significance of the martyrdom of Guru Tegh Bahadur. 18

Unit-II

4. What do you know about the New Injunctions and symbols of the Khalsa ? 18
5. Write a detailed note on the establishment of independent rule by Banda Bahadur. 18

Unit-III

6. Describe the Land revenue system under Maharaja Ranjit Singh. 18
7. What do you know about the social structure in the early 19th century Punjab ? 18

Unit-IV

8. Give an account of political developments in Punjab from 1839 to 1849. 18
9. On the outline map of the Punjab show the following places and write explanatory note on any *four* :
Amritsar, Goindwal, Kartarpur, Paonta Sahib,
Chamkaur Sahib, Ropar, Sirhind, Muktsar, Lahore,
Peshawar. 18

हिन्दी माध्यम

- नोट :- (i) कुल पाँच प्रश्न कीजिए। प्रश्न संख्या 1 अनिवार्य है।
(ii) इकाई I से IV में से प्रत्येक से एक प्रश्न कीजिए।
(iii) प्राइवेट परीक्षार्थियों के, जिनकी अंदरूनी मूल्यांकन में अंक नहीं लगे, उनके द्वारा लिखित परीक्षा में प्राप्त अंकों के अनुपातानुसार, अंदरूनी मूल्यांकन की जगह अंक बढ़ा दिए जाएंगे।

(iv) पूर्व विभाजन पंजाब का रेखामानचित्र संलग्न है।

1. किन्हीं नौ प्रश्नों के उत्तर प्रत्येक 25-30 शब्दों में दीजिए :

- (i) उदासी सम्प्रदाय के निर्माता कौन थे ? उसके पिता का नाम लिखिए।
- (ii) गुरुद्वारा से क्या आशय है ?
- (iii) भगवान के प्रति गुरु नानक के विचार
- (iv) भाई लहना
- (v) आदि ग्रन्थ में सम्मिलित गुरुओं तथा भक्तबाणी कितनी है ?
- (vi) प्रीतिहा क्या थी ?
- (vii) मीरी तथा पीरी से आप क्या समझते हैं ?
- (viii) खालसा की रचना कब और कहाँ हुई थी ?
- (ix) गुरुमाता से आप क्या समझते हैं ?
- (x) नवाब कपूर सिंह कौन था ?

(xi) उन मिसिलों के नाम बताइए जिनसे रणजीत सिंह तथा उसके मित्र सम्बन्धित हैं।

(xii) महाराजा रणजीत सिंह के प्रधान मंत्री तथा विदेश मंत्री के नाम बताइए।

(xiii) महाराजा रणजीत सिंह विलियम बैंटिंग से कब और कहाँ मिले थे ?

(xiv) द्वितीय एंग्लो सिक्ख युद्ध के चार युद्धों के नाम बताइए।

(xv) हेनरी लॉरेंस कौन था ? 9×2=18

इकाई—I

2. सिक्ख संस्थाओं जैसे—लंगर, मन्जी तथा मसन्द के विकास पर विस्तृत टिप्पणी लिखिए। 18
3. गुरु तेग बहादुर के बलिदान के कारण तथा महत्त्व का वर्णन कीजिए। 18

इकाई—II

4. न्यू इन्जंक्शन तथा खालसा का प्रतीक से आप क्या समझते हैं ? 18
5. बन्दा बहादुर द्वारा स्थापित स्वतंत्रता के नियम पर एक विस्तृत नोट लिखिए। 18

इकाई—III

6. महाराजा रणजीत सिंह के समय में भू-राजस्व प्रणाली का वर्णन कीजिए। 18
7. 19वीं शताब्दी के प्रारम्भ में सामाजिक संरचना के बारे में आप क्या जानते हैं ? 18

ਝਕਾਝ—IV

8. 1839–1849 ਤਕ ਪੰਜਾਬ ਮੈਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਵਿਕਾਸ ਪਰ ਚਰਚਾ ਕੀਯਾ। 18
9. ਪੰਜਾਬ ਕੇ ਰੇਖਾ-ਮਾਨਚਿਤਰ ਮੈਂ ਨਿਮਨਲਿਖਿਤ ਸਥਾਨਾਂ ਕੋ ਦਰਸਾਝਿਏ ਤਥਾ ਕਿਨ੍ਹੀਂ ਚਾਰ ਪਰ ਵਿਸ਼੍ਰੁਤ ਟਿਪਣੀ ਲਿਖਿਏ :
ਅਮਰਤਸਰ, ਗੌਂਡਵਾਲ, ਕਰੰਤਾਰਪੁਰ, ਪੌਂਟਾ ਸਾਹਿਬ, ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ, ਰੋਪਰ, ਸਰਹਿੰਦ, ਮੁਕਤਸਾਰ, ਲਾਹੌਰ, ਪੇਸ਼ਾਵਰ। 18

ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਧਿਅਮ

- ਨੋਟ :-
- (1) ਕੁੱਲ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ । ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ.1 ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।
 - (2) ਏਕਾਈ I ਤੋਂ IV ਵਿੱਚੋਂ ਹਰ ਏੱਕ ਤੋਂ ਏੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ ।
 - (3) ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਲੇਖਾ ਜੋਖਾ ਵਿੱਚ ਅੰਕ ਨਹੀਂ ਲੱਗੇ , ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖਤੀ ਪਰੀਖਿਆ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਅਨੁਸਾਰ, ਅੰਦਰੂਨੀ ਲੇਖਾ ਜੋਖਾ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਅੰਕ ਵਧਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ ।
 - (4) ਪੂਰਵ ਵੰਡ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਰੇਖਾ ਮਾਨਚਿੱਤਰ ਨੱਥੀ ਹੈ ।
1. ਕਿਸੇ ਨੌਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ 25-30 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਓ :
 - (1) ਉਦਾਸੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਏ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾ ਕੌਣ ਸਨ? ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖੋ।
 - (2) ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ?

- (3) ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਵਿਚਾਰ
- (4) ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ
- (5) ਆਦਿ ਗਰੰਥ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੇ ਗੁਰੂਆਂ ਅਤੇ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਰਜ ਹੈ ?
- (6) ਪ੍ਰੀਤੀਹਾ ਕੀ ਸੀ ?
- (7) ਮੀਰੀ ਅਤੇ ਪੀਰੀ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋ ?
- (8) ਖਾਲਸਾ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਦੋਂ ਅਤੇ ਕਿੱਥੇ ਹੋਈ ਸੀ ?
- (9) ਗੁਰੂ ਮਾਤਾ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋ ?
- (10) ਨਵਾਬ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਕੌਣ ਸੀ ?
- (11) ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਿਸਲਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੱਸੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮਿੱਤਰ ਸੰਬੰਧਤ ਹਨ ।
- (12) ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦੱਸੋ ।
- (13) ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵਿਲੀਅਮ ਬੈਂਟਿੰਗ ਨੂੰ ਕਦੋਂ ਅਤੇ ਕਿੱਥੇ ਮਿਲੇ ਸਨ ?
- (14) ਦੂਸਰਾ ਐਂਗਲੋ ਸਿੱਖ ਯੁੱਧ ਦੇ ਚਾਰ ਯੁੱਧਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੱਸੋ ।
- (15) ਹੈਨਰੀ ਲਾਰੇਂਸ ਕੌਣ ਸੀ? 9×2=18

ਇਕਾਈ-I

2. ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਜਿਵੇਂ-ਲੰਗਰ, ਮੰਜੀ ਅਤੇ ਮਸੰਦ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਉੱਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਟਿੱਪਣੀ ਲਿਖੋ। 18
3. ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਦੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ । 18

ਇਕਾਈ-II

4. ਨਿਊ ਇੰਜੰਕਸ਼ਨ ਅਤੇ ਖਾਲਸਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋ? 18
5. ਬੰਦਾ ਬਹਾਦਰ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਤ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦੇ ਨਿਯਮ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਵਿਸਥਾਰ ਨੋਟ ਲਿਖੋ। 18

ਇਕਾਈ-III

6. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਭੂਮੀ-ਮਾਮਲਾ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। 18
7. 19ਵੀਂ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਿਕ ਸੰਰਚਨਾ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ? 18

ਇਕਾਈ-IV

8. 1939-1849 ਤੱਕ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਵਿਕਾਸ ਉੱਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 18
9. ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰੇਖਾ-ਮਾਨਚਿੱਤਰ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਥਾਨਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਚਾਰ ਉੱਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਟਿੱਪਣੀ ਲਿਖੋ :
ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਗੋਇੰਦਵਾਲ, ਕਰਤਾਰਪੁਰ, ਪੋਟਾ ਸਾਹਿਬ, ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ, ਰੋਪੜ, ਸਰਹਿੰਦ, ਮੁਕਤਸਰ, ਲਾਹੌਰ, ਪੇਸ਼ਾਵਰ। 18